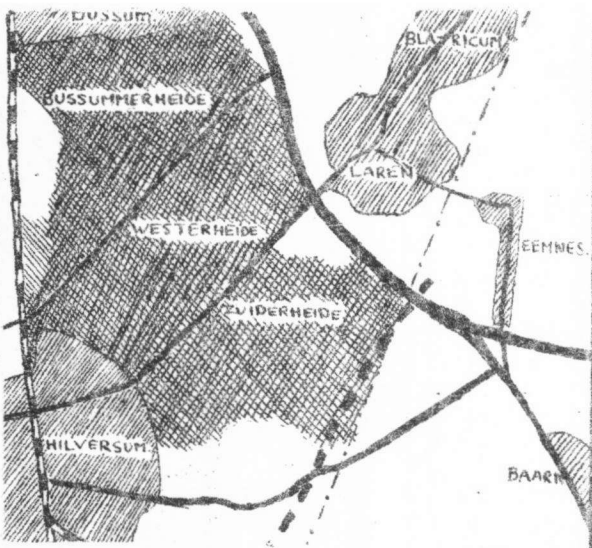

1 de centrale heide

Midden in het Gooi liggen een drietal heidevelden, die gezamenlijk te boek staan onder de naam "Centrale heide". Ze liggen aan weerszijden van de weg Hilversum-Laren. Wie van Hilversum komt heeft

links de Wester- en Bussummerheide en rechts de Zuiderheide. Op het hierbij afgedrukte kaartje is het hier besproken gebied gearceerd. De Westerheide strekt zich uit van de genoemde weg tot aan de Nieuw Crailoseweg (Gebed-zonder-end), het fietspad dat van de Crailosebrug to Hilversum naar het logerkamp Crailo loopt. Tussen dit pad en Bussum ligt dan de Bussummerheide. Deze heide, of een gedeelte daarvan, wordt ook wel Ericaheide genoemd. De centrale heide is voor het grootste deel eigendom van de stichting "Het Gooisch Natuurreservaat", en is vrij toegankelijk. Een klein gedeelte

van de heide is bestemd als rustgebied voor vogels en is derhalve voor het publiek gesloten. Dit stukje ligt op de Westerheide, vlak bij de Nw.Crailoseweg. Een ander stuk van de Westerheide behoort aan de Amsterdamse Waterleidingmaatschappij en is ook niet toegankelijk. Evenzo heeft de Waterleidingsmaatschappij "Midden Nederland" een beperkt gedeelte van de Zuiderheide, dat ook niet toegankelijk is. Beide stukken liggen aan de weg H'sum-Laren. Bij Crailo is op de heide een militair oefenterrein uitgezet, dat met uitzondering van de schietbanen, bij afwezigheid van de rode vlag vrij toegankelijk is. Dit gedeelte is duidelijk met borden aangegeven. Eigenlijk is het Laarder Wasmere ook een onderdeel van de Zuiderheide, maar dit gebied komt later nog afzonderlijk ter sprake.

De heide is een restant van het oude Gooise landschap. Ze is ontstaan door ontbossing. De Gooiers hadden hout nodig voor hun huizen,

wagens, enz. en als brandhout. Rond de dorpen is vooral veel bos gekapt om ruimte te verkrijgen voor landbouw (engen). Voor de akkerbouw (o.a. veel boekweitteelt) had men mest nodig. Daar de veestapel door tekort aan grasland niet toereikend was, gingen men schapen houden. Overdag gingen de schapen met de schepers de heide op, waar ze goed aan de kost konden komen, en 's avonds deponcerden ze de mest bij de boeren in de hokken. Aan het eind van de 19de eeuw was er aan de rand van het dorp al een gemeenschappelijke schaapskooi. Met de komst van de kunstmest werden de schapen steeds overbodiger en hun aantal reduceerde dan ook flink. Bij het uitbreken van de eerste wereldoorlog was er bijna geen schaap meer over. Maar in 1935 (de heide was toen al twee jaar van de stichting "Het Gooisch Natuurreservaat") werd er door de toen pas opgerichte vereniging "Vrienden van het Gooi" weer een kudde op de heide gebracht. Er werd een schaapskooi gebouwd bij de Aartjesberg op de Westerheide, waar nu het rustgebied is. In de tweede wereldoorlog werd ook deze kudde opgeheven. Toch kwam er in 1954 weer een kudde. Nu werd de schaapskooi aan de rand van de Westerheide, nabij het St.-Janskerkhof gebouwd. Ik kan mij nog goed herinneren hoe de roodharige en bebaarde Chris Almenkinders met zijn witgewolde kudde de heide overtrok. Maar het is zoals de dichter zegt: "De heide is zo groot niet meer, geen kudde graast er als welder.". In 1961 werd ook deze kudde opgedoekt. De schaapskooi doet thans dienst als manege. Er zijn in het Gooi nog enkele herinneringen aan de schapen. Zo zijn bv. de namen van de beide wasmeren afgeleid van het oude gebruik, de schapen voor het scheren in deze meertjes te wassen, omdat schone wol meer opbracht. Ook vindt men op de heide nog enkele oude driftwegen. Dit zijn doorgaans diepliggende paden, waarvan de glooiende bermen verhinderden dat de schapen zouden afdwalen.

Eigenlijk is de natuur in elk jaargetijde mooi, maar voor de vogelliefhebber trekt het voorjaar toch wel bijzonder. Dan kan men een der mooiste schouwspelen van de vogels bewonderen: de bolderende korhanen. Er zijn echter nog maar weinig korhoenders op de Gooise heide. Bovendien wordt de vogelstand ernstig bedreigd door de toenemende recreatie. Ruiters en loslopende honden verstoren menig nest, terwijl ook de modelvliegtuigjes de rust van de dieren danig verstoren. Toch is er op de heide nog wel een vrij rijk dierenleven. Ik sprak al even over de korhoenders. Verder zijn er o.a. wulpen (zij het jammerlijk weinig), tapuiten, veldleeuweriken, patrijzen, fazanten en diverse zangvogels. Ook wordt de torenvalk vrij regelmatig gesignaleerd, terwijl bosuil en boomvalk ook dikwijls van de partij

(baltende korhanen)

zijn. Bergeenden zijn er ook en 's winters kunt U er de bonte kraai- en zien. Maar zelfs de fanatiekste vogelaar kijkt en luistert niet alleen naar de vogels, ook al het andere gedierte ontgaat hem niet. Zo komen op de centrale heide konijnen en hazen nog vrij talrijk voor. Bent U wel eens jonge hazen in een leger tegengekomen? Of een ree? Want deze prachtige dieren komen ook op de heide voor (uiteraard daar waar veel dekking aanwezig is), vooral op de Zuiderheide, nabij het theehuis Bluk, maar ik zag ook wel eens een mooie zees- onder (reebok met een iedere gewaaitek drie uiteinden) in het vogel-reservaat op de Aertjtsberg.

Van de flora valt natuurlijk direct de struikheide op. Daar er is meer op, of liever tussen de heide. Bv. dopheide (Erica), brem, stekelbrem, kruipbrem, diverse grassen, grasstokje, zandblauwtje, muis- zeeoortje, havikskruid, kraaiheide (zeer spaarzaam op de Bussummer- heide, dus niet plukken!!). Bij de zanderij "Koppel", voor sommigen bekend als de "grintkuil", achter het St.Janskerkhof, op de Zuider- heide heb ik wel de breedbladige wespenorchis gevonden en ook die zal men liever niet plukken vanwege zijn zeldzaamheid ter plaatse. Bij Bluk gaat men in voor- en najaar vaak kijken naar de krentenboom- pijes. In de lente toeien deze boompjes zich met een wondermooie bloesem. De bloei duurt eigenlijk maar twee dagen, maar omdat niet elke bloem gelijk ertluidt, kan men toch vrij lange tijd van de bloeiende krentenboompjes genieten. In de herfst kleuren de bladeren van deze boompjes prachtig rood en ook dat is een lust voor het oog. Als het augustus is (soms iets later) bloeit de struikheide. Is het U wel eens opgevallen hoeveel kleurnuances er in het paars van de heide zitten. Er is lichte heide (soms zelfs witte), er is donkere heide en er is heide met een kleur tussen licht en donker. Toch is er over de hele wereld maar een botanische soort, de Calluna vulga- ris. Een typische heide plant is ook de jeneverbes, die o.a. bij Bluk staat. Andere bomen, zoals berken, lijsterbessen, vindt U in het gehele gebied. Van de paddestoelen vallen vooral de vliegenschwam- men en de inktzwammen erg op.

In de zanderij "Koppel" is een bijenschans gebouwd, de zgn. Lunen- schans. Overigens staan er in de zomervakanties op diverse plaatsen op de heide bijenkasten.

De heide wordt ernstig bedreigd door de toenemende recreatie. Ik spreek al over ruiters en honden. Daarnaast dist rijksweg 27 zijn tel bij de Witte Bergen. Hoeveel vogels en wild zullen aan het ver- keer ten offer vallen?

Als men de heide als natuurreservaat wil behouden, dan zal men toch de recreatie wat maten betugelen, terwijl ook voor de voorlichting nog wel een waardevolle taak is weggelegd.

SAAMENVATTING.

Centrale heide.

Eigenaresse: stichting "Het Goosisch Natuurreservaat",

Toegangsbepalingen: vrij toegankelijk,

Ligging: aan weerszijden van de weg H'sum-Laren.

Te bereiken: per P.B.V.-buslijn 35, 37, of 38 vanuit H'sum of Laren (uitstappen halte Vredenslaan Laren) of met eigen ver- voor bv. naar het St.Janskerkhof.

Flora en fauna: vrij rijk. Korhaan, krentenboompje,

Geschiedenis: zeer oud gebied.

Bedreigingen: ruiters, honden, rijksweg 27.

Litteratuur: "Het Gooisch Natuurreservaat", dr. De Vrankrijker (1957),

"Ons Hilversum", Oer Bruijn (uitg. gem.H'sum),

"Excursie-informatieblad nr 2",)

"Tien wandelingen door het Gooisch Natuurreservaat", ((uitg.G.F.R. H'sum.)

"Wandelkaarten Het Gooi",)

deel 2: De 's-Gravelandse Buitenplaatsen (in de volgende Korhaan)

E.P.Klomp.

roefvogel waarnemingen, gedaan tijdens de water-
hoentellingen op 15 en 16 februari 1972.

Torenvalk:	1 ex.	Pier bij Huizen,	N.Dwars
,,	1 ex.	Zanddijk Naarden,	,,
,,	2 ex.	Fort Ronduit Naarden,	,,
,,	1 ex.	IJsselmeerweg Naarden,	,,
,,	1 ex.	Brug Muiderberg,	,,
,,	2 ex.	Egelschoek Hilversum,	C.de Rooij, fam.Heise
,,	1 ex.	Laarder Wasmeer,	J.Harder
,,	1 ex.	Hilverboek,	NJF.Hilversum
,,	2 ex.	(baltsend) Spanderswoud,	,,
,,	1 ex.	Nederhorst den Berg,	,,
,,	1 ex.	Vocht bij Weesp,	J.Koel
,,	1 ex.	IJsselmeerdijk bij Muiderberg,	,,
,,	1 ex.	Flat Zandbergen laarden,	C.W.deJong
,,	9 ex.	Bempolder West,	CJN.H'sum, J.van Altna
totaal:	25 ex.		

Sperwer:	1 ex.	Laarder Wasmeer,	J.Harder
,,	1 ex.	Laren, oostelijk vliegend,	D.A.Jonkers
,,	1 ex.	Noordereind 's-Graveland,	,,
totaal:	3 ex.		

Buizerd:	9 ex.	Bempolder West,	CJN.Hilversum
,,	1 ex.	Liniten,	P.Schoorl
,,	7 ex.	Hilversumse Heent,	H.F.Vos
,,	1 ex.	Laarder Wasmeer,	J.Harder
,,	2 ex.	Finde Gooi,	C.de Rooij, fam.Heise
,,	1 ex.	Oud Valkveen,	F.Dwars
,,	2 ex.	Hoog Laren, vl.richting Bempolders,	D.A.Jonkers
,,	1 ex.	Nederhorst den Berg,	,,
,,	1 ex.	Horstermeerpolder,	,,
totaal:	25 ex.		